

УДК 343.123.3

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-4>

УМОВИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Бобечко Назар Ростиславович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
nazar.bobechko@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9304-3170

Метою статті є дослідження умов зупинення досудового розслідування.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема діалектичний, аналізу, узагальнення, структурно-функціональний, герменевтичний, догматичний.

Результати. У статті на основі аналізу кримінального процесуального регулювання та вивчення матеріалів правозастосовної діяльності здійснено наукову розвідку умов зупинення досудового розслідування.

У ній зазначено, що умови зупинення досудового розслідування – це приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службову особу вчинити відповідні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів до винесення постанови про зупинення досудового розслідування.

Стверджується про поділ умов зупинення досудового розслідування на дві групи – загальні та окремі. Загальні поширюють дію на всі підстави для зупинення досудового розслідування, натомість окремі – стосуються лише осібних з них.

До загальних умов зупинення досудового розслідування віднесено: доведеність події кримінального правопорушення; повідомлення особі про підозру; встановлення відсутності обставин, що тягнуть закриття кримінального провадження; виконання тих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких можливе за відсутності підозрюваного; вжиття заходів для збереження доказів; вжиття заходів для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна, спеціальної конфіскації; прийняття рішення про зупинення досудового розслідування лише уповноваженою службовою особою; внесення відомостей про зупинення досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань; направлення копії постанови про зупинення досудового розслідування стороні захисту, потерпілому та представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з роз'ясненням права на її оскарження слідчому судді.

Обґрунтовано, що окремі умови зупинення досудового розслідування впливають зі змісту конкретних підстав для зупинення. При цьому, на відміну від загальних умов, до окремих умов належить і встановлення наявності певних юридичних фактів.

Висновки. Умови зупинення досудового розслідування є невід'ємним елементом процесуальної форми цього кримінального процесуального інституту. Їх виконання забезпечує законність та обґрунтованість ухвалення рішення про зупинення, дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільного позивача, а також дієвість кримінальної процесуальної діяльності після відновлення досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, приписи кримінального процесуального закону, процесуальні дії, процесуальні рішення, юридичні факти, уповноважені службові особи.

CONDITIONS OF TERMINATION OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

Bobechko Nazar Rostyslavovych,
Doctor of of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
Ivan Franko National University of Lviv
nazar.bobechko@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9304-3170

The purpose of the article is to study the conditions for termination the pre-trial investigation.

The methodological basis of the research is general scientific and special legal methods, in particular dialectical, analysis, generalization, structural-functional, hermeneutic, dogmatic.

The results. In the article, based on the analysis of criminal procedural regulation and the study of law enforcement materials, a scientific investigation of the conditions for termination the pre-trial investigation was carried out.

It states that the conditions for termination a pre-trial investigation are prescriptions of the criminal procedural law, which oblige an authorized official to take appropriate procedural actions and make procedural decisions or to establish the presence of certain legal facts before issuing a decision to terminate a pre-trial investigation.

It is claimed that the conditions for termination the pre-trial investigation are divided into two groups – general and separate. General apply to all grounds for termination a pre-trial investigation, while individual ones apply only to individual ones.

General conditions for termination a pre-trial investigation include: proof of a criminal offense; notification to a person of suspicion; establishment of the absence of circumstances leading to the closure of criminal proceedings; execution of those investigative (search) and other procedural actions, which can be carried out in the absence of the suspect; taking measures to preserve evidence; taking measures to ensure a civil lawsuit and possible confiscation of property, special confiscation; making a decision to stop the pre-trial investigation only by an authorized official; entering information about the suspension of the pre-trial investigation into the Unified Register of Pre-trial Investigations; sending a copy of the resolution on termination the pre-trial investigation to the defense party, the victim and the representative of the legal entity against which the criminal proceedings are being conducted, with an explanation of the right to appeal it to the investigating judge.

It is substantiated that the separate conditions for termination the pre-trial investigation follow from the content of the specific grounds for the stop. At the same time, in contrast to the general conditions, the individual conditions also include establishing the presence of certain legal facts.

Conclusions. *The conditions for termination the pre-trial investigation are an integral element of the procedural form of this criminal procedural institution. Their implementation ensures the legality and reasonableness of the decision to terminate, compliance with the rights and legitimate interests of the suspect, the victim, the representative of the legal entity against which criminal proceedings are being conducted, the civil plaintiff, as well as the effectiveness of criminal procedural activities after the resumption of the pre-trial investigation.*

Key words: *criminal proceedings, pre-trial investigation, prescriptions of the criminal procedural law, procedural actions, procedural decisions, legal facts, authorized officials.*

Вступ. Приймаючи рішення про зупинення досудового розслідування, компетентна служба особа повинна встановити не тільки відповідну підставу, але й виконати низку умов, без яких зупинення досудового розслідування не може бути визнане законним та обґрунтованим.

Проблематика умов зупинення досудового розслідування висвітлена у вітчизняній доктрині кримінального процесу як у контексті системного дослідження зупинення досудового розслідування (І. Малютін, Є. Расчотнов), так і дотично з розглядом окремих підстав для прийняття цього рішення (О. Галаган, А. Гаркуша, А. Дунаєва, І. Кривонос, Н. Маліцька, Я. Маркевич, К. Марченко, Т. Мирошніченко, В. Навроцька, Є. Наливайко, В. Плукар, О. Татаров, С. Тищенко, В. Топчій, Н. Черняк та ін.). Незважаючи на важливе науково-прикладне значення результатів проведених наукових розвідок умов зупинення досудового розслідування, у теорії вітчизняного кримінального процесу досі немає єдності з приводу змісту загальних умов досудового розслідування, відсутній єдиний підхід до наповнення окремих умов зупинення досудового розслідування. А це має важливе значення для спрямування правозастосовної діяльності. Окрім того, у 2022 р. КПК України доповнено двома підставами для зупинення досудового розслідування, застосування яких можливе лише за дотримання відповідних вимог. Зазначені новели поки не одержали ґрунтовного аналізу дослідниками.

У статті дані відповіді на запитання, якими є суть та значення умов зупинення досудового розслідування, якою є їхня кримінальна процесуальна регламентація, які приписи наповнюють загальні та окремі умови зупинення досудового розслідування, яке їхнє значення у цьому кримінальному процесуальному інституті.

Метою статті є дослідження умов зупинення досудового розслідування.

Для досягнення зазначеної мети розділ 1 присвячений висвітленню суті умов зупинен-

ня досудового розслідування та їх поділу на види. На підставі вивчення матеріалів правозастосовної діяльності наголошено на значенні дотримання умов зупинення досудового розслідування. У розділах 2 та 3 сформульовані положення, що наповнюють зміст загальних та окремих умов зупинення досудового розслідування.

Методологічну основу статті становить діалектичний підхід до наукового пізнання соціальних явищ. При написанні статті також були використані загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання, зокрема аналіз (застосований для розмежування умов зупинення досудового розслідування на загальні та окремі), узагальнення (використовувався для формування нового наукового підходу до наповнення загальних умов зупинення досудового розслідування), структурно-функціональний метод (дав змогу сформулювати зміст окремих умов зупинення досудового розслідування), герменевтичний метод (застосовувався для тлумачення змісту окремих підстав для зупинення досудового розслідування), догматичний або спеціально-правовий метод (використовувався при вивченні наукових підходів до розуміння умов зупинення досудового розслідування).

Розділ 1. Поняття та види умов зупинення досудового розслідування

Умови зупинення досудового розслідування – це приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службу особу вчинити відповідні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів до винесення постанови про зупинення досудового розслідування.

На важливості виконання умов зупинення досудового розслідування акцентується й у судовій практиці: «Для того щоб процесуальне рішення про зупинення досудового розслідування було законним та обґрунтованим, необхідно дотримуватись умов, зазначених у ч. 1 та 2 ст. 280 КПК України. Прийняття слідчим за погодженням за прокурором або

прокурором рішення про зупинення досудового розслідування за всіма обставинами можливе лише за умови, що особа, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, набула процесуального статусу підозрюваного, тобто їй вручено повідомлення про підозру, в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України. Умовою прийняття такого рішення є також виконання до зупинення досудового розслідування всіх необхідних та можливих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Обов'язковою умовою зупинення досудового розслідування є проведення всіх дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного» (Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 29 грудня 2021 р.).

Умови зупинення досудового розслідування прийнято поділяти на загальні, характерні для всіх підстав, та окремі, які стосуються однієї із вказаних у законі підстав (Малютін, 2019: 8; Расчотнов, 2016: 47).

Розділ 2. Загальні умови для зупинення досудового розслідування

Загальними умовами зупинення досудового розслідування є встановлені кримінальним процесуальним законом приписи, що визначають конкретні процесуальні дії та рішення, які необхідно здійснити і прийняти уповноваженій службовій особі перед винесенням постанови про зупинення досудового розслідування, незалежно від підстави для прийняття цього рішення.

Загальні умови стосуються будь-якої з підстав, вказаних у ч. 1 ст. 280 КПК, і охоплюють: доведеність події кримінального правопорушення; повідомлення особі про підозру; встановлення відсутності обставин, що тягнуть закриття кримінального провадження; виконання тих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких можливе за відсутності підозрюваного; вжиття заходів для збереження доказів; вжиття заходів для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна, спеціальної конфіскації; прийняття рішення про зупинення досудового розслідування лише уповноваженою службовою особою; внесення відомостей про зупинення досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР); направлення копії постанови про зупинення досудового розслідування стороні захисту, потерпілому та представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з роз'ясненням права на її оскарження слідчому судді.

Зупинення досудового розслідування без дотримання вказаних умов може спричинити втрату доказів після відновлення досудового розслідування. Так, окремі свідки можуть виїхати у невідомому напрямку, померти, документи виявляться знищеними у зв'язку із закінченням строку їх зберігання, сліди, залишені на місці події, втраченими тощо. До того ж, чим більше часу проходить, тим менш розгорнутими, конкретними стають показання потерпілих, свідків. Внаслідок цього кримінальні правопорушення часто залишаються нерозкритими.

Загальні умови зупинення досудового розслідування підлягають безумовному дотри-

манню у кожному кримінальному провадженні незалежно від підстави для його зупинення.

Розділ 3. Окремі умови для зупинення досудового розслідування

Окремими умовами зупинення досудового розслідування є приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службову особу вчинити конкретні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів перед винесенням постанови про зупинення досудового розслідування, залежно від підстави для прийняття цього рішення.

Винесенню постанови про зупинення досудового розслідування, коли тяжке захворювання підозрюваного перешкоджає його участі у кримінальному провадженні (п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК), передують: а) встановлення наявності та характеру психічного розладу і тяжкого соматичного захворювання, що мають наслідком зупинення досудового розслідування за цією підставою; б) вжиття заходів до лікування особи, яка занедужала психічним розладом чи тяжким соматичним захворюванням, якщо у цьому виникла необхідність; в) вирішення питання про збереження, скасування або зміну запобіжного заходу, якщо такий раніше обирався щодо підозрюваного; г) вжиття заходів піклування про неповнолітніх дітей та збереження майна підозрюваного.

Відповідно до ч. 2 ст. 280 та ст. 281 КПК уповноважена службова особа, зупиняючи досудове розслідування, коли оголошено розшук підозрюваного, зобов'язана: а) вжити заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного; б) вжити заходів для здійснення розшуку підозрюваного; в) винести постанову про оголошення розшуку підозрюваного.

До заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, належать: проведення допиту членів сім'ї, сусідів, друзів, співробітників, родичів, знайомих підозрюваного, отримання відомостей від медичних закладів про ймовірну госпіталізацію підозрюваного, з патологоанатомічного бюро (відділення) про можливу смерть підозрюваного, від органів Державної реєстрації актів цивільного стану про еventуальну зміну прізвища підозрюваного, від регіональних управлінь Державної прикордонної служби України про мислимих перетин підозрюваним кордону, від органів правопорядку про потенційне затримання підозрюваного у іншій справі, від місцевого Територіального центру комплектування та соціальної підтримки про можливий призов підозрюваного на військову службу за мобілізацією.

Серед заходів для здійснення розшуку підозрюваного належить виокремити: побудинкові (поквартирні) обходи; перевірку підозрюваного за оперативними, кримінологічними, криміналістичними та адміністративними обліками; вивчення архівних матеріалів кримінальних проваджень; використання допомоги громадськості у розшуку підозрюваного; звернення до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про накладення

арешту на кореспонденцію, адресовану родичам, знайомим підозрюваного (у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини); звернення до слідчого судді з погодженням прокурором клопотанням про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, якими користуються родичі, знайомі підозрюваного (у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини).

До постанови про оголошення розшуку підозрюваного додають довідку про особу розшукуваного підозрюваного. У ній вказують: прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного; рік, місяць і день його народження; місце народження; останнє місце проживання; професію та спеціальність; останнє місце роботи та посада; національність; громадянство; освіту; сімейний стан; мови, якими він володіє; відношення до військової служби; дані дактилоскопіювання; відомості про судимість; місце, звідки зник. У довідці також описують особливі прикмети; відомі звички; риси характеру; стан здоров'я; можливі хронічні захворювання та попередні місця їх лікування; біографічні дані; родинні, особисті та інші зв'язки; інші відомості, що сприяють розшуку (наприклад, у чому був одягнений), місця можливого перебування, номери мобільних телефонів, адресу електронної пошти). Як додаток до такої довідки приєднують фотографію підозрюваного, а за її відсутності – детальний опис зовнішності.

До постанови про зупинення досудового розслідування долучають її копію письмового повідомлення про підозру.

Крім вказаних процесуальних документів, у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини до постанови про зупинення досудового слідства додають ще й копію ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання розшукуваного з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

Дія постанови про оголошення розшуку не обмежується певним строком. Вона підлягає виконанню упродовж усього періоду розшуку, тобто до встановлення місцезнаходження підозрюваного або до закриття кримінального провадження, в якому досудове розслідування зупинене.

Згідно з п. 1 розділу VIII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні від 7 липня 2017 р. № 575 у день прийняття рішення про зупинення досудового розслідування слідчий (дознавач) доповідає про оголошення розшуку підозрюваного керівникові органу досудового розслідування (дознавця) для їх погодження та подальшого направлення керівникові територіального органу, підрозділу поліції або міжрегіонального територіального органу Національної поліції України або його територіального (відокремленого) підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження або матеріали діяльності якого стали підставою для початку

кримінального провадження, для організації розшуку підозрюваного. Зазначені матеріали повинні містити витяг із ЄРДР, копії письмового повідомлення про підозру, постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування, ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу, довідку про особу або копію документа, який посвідчує особу (Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, 2017).

Організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів. Після зупинення досудового розслідування в разі переховування підозрюваного від органів досудового розслідування з метою ухилення від кримінальної відповідальності оперативний підрозділ щомісяця письмово інформує слідчого (дознавача) про заходи, ужиті для встановлення його місцезнаходження (пп. 3, 4 розділу VIII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, 2017).

Зупиненню досудового розслідування у випадку відмови слідчого судді у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (п. 2¹ ч. 1 ст. 280 КПК) передують: а) повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, стосовно якого кримінальний процесуальний закон встановив можливість здійснювати спеціальне досудове розслідування; б) проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій з метою одержання доказів того, що підозрюваний переховується від слідства та суду; в) оголошення підозрюваного у міжнародний розшук; г) складання прокурором або слідчим за погодженням з прокурором клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; д) винесення слідчим суддею ухвали про відмову у задоволенні такого клопотання.

Умовами зупинення досудового розслідування у зв'язку з наявною необхідністю виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва (п. 3 ч. 1 ст. 280 КПК) є: а) складання слідчим, за погодженням з прокурором, або прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів при проведенні досудового розслідування, до Департаменту міжнародно-правового співробітництва Офісу Генерального прокурора запиту про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні або клопотання про видачу (екстрадицію) встановленої іноземним компетентним органом особи, яка розшукується українськими правоохоронними органами, або після затримання на території іноземної держави підозрюваного, оголошеного у міжнародний розшук; б) надіслання Департаментом міжнародно-правового співробітництва та повернення активів Офісу Генерального прокурора запиту про міжнародну правову допомогу або про видачу особи в Україну до компетентного органу іноземної держави.

До умов зупинення досудового розслідування за наявності об'єктивних обставин,

що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану (п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК), належать: а) оголошення указом Президента України воєнного стану та його затвердження Верховною Радою України; б) продовження указом Президента України воєнного стану та його затвердження Верховною Радою України; в) вирішення прокурором питання про продовження строку тримання підозрюваного під вартою; г) винесення прокурором постанови про зупинення досудового розслідування.

Для зупинення досудового розслідування, у разі прийняття уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну (п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК), необхідно виконати такі умови:

- 1) підозрюваному інкриміновано вчинення воєнного злочину (воєнних злочинів);
- 2) підозрюваний має статус військовополоненого;
- 3) Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими включив такого підозрюваного до списку для здійснення передачі військовополонених ворогів та звільнення оборонців України;
- 4) підозрюваний надав письмову згоду на проведення такого обміну.

Висновки. У нероздільному зв'язку з підставами для зупинення досудового розслідування знаходяться умови для прийняття такого рішення. Умови зупинення досудового розслідування є невід'ємним елементом процесуальної форми цього кримінального процесуального інституту. Їх виконання забезпечує законність та обґрунтованість ухвалення рішення про зупинення, дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільного позивача, а також дієвість кримінальної процесуальної діяльності після відновлення досудового розслідування. На відміну від загальних умов, до окремих умов зупинення досудового розслідування належить і встановлення наявності певних юридичних фактів. Актуальним напрямом дослідження означеної проблематики залишається поглиблення наукової розвідки та вивчення правозастосовного досвіду дотримання умов зупинення досудового розслідування стосовно двох нових підстав – за

наявності об'єктивних обставин, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану, та у разі прийняття уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 29 грудня 2021 р. у справі № 344/20566/21 (провадження № 1-кц/344/7921/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102343068> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Малютин І.А. Підстави та процесуальний порядок зупинення попереднього розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2000. 19 с.
3. Расчотнов С.В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 237 с.
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні від 7 липня 2017 р. № 575, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення: 20.02.2023).

REFERENCES:

1. Resolution of the Ivano-Frankivsk City Court of Ivano-Frankivsk Oblast in case No. 344/20566/21 (2021). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102343068> (date of application: 20.02.2023).
2. Maluytin, I. (2000). Pidstavy ta protsesualnyi poriadok zupynennia poperednoho rozsliduvannia [Grounds and procedural procedure for termination of preliminary investigation]. (Candidate dissertation theses). Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukraine [National Academy of Internal Affairs of Ukraine]. Kyiv, Ukraine.
3. Raschotnov, E. (2016). Zupynennia dosudovoho rozsliduvannia u kryminalnomu provadzhenni [Termination of pre-trial investigation in criminal proceedings]. (Candidate dissertation). Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav [National Academy of Internal Affairs]. Kyiv, Ukraine.
4. Instruction on the organization of interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in preventing criminal offenses, their detection and investigation (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (date of application: 20.02.2023).

*Стаття надійшла до редакції 22.02.2023
The article was received 22 February 2023*